

2020 | Οι Ψηφιακές Ανθρωπιστικές Επιστήμες συναντούν την Εκπαίδευση |
DARIAH-GR/ΔΥΑΣ | Ακαδημία Αθηνών |

ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΓΡΑΦΙΔΕΣ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ Ν. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

Δρ Νίκος Μαθιουδάκης

*Επισκέπτης καθηγητής
Νέας Ελληνικής Γλώσσας & Πολιτισμού,
Πανεπιστήμιο Γρανάδας
nikosmathious@gmail.com*

Νίκος Καζαντζάκης

Γέννηση: 18 Φεβρουαρίου 1883

Τόπος: Ηράκλειο Κρήτης

Θάνατος: 26 Οκτωβρίου 1957

Τόπος: Φράιμπουργκ Γερμανίας

«Οι λέξεις! Οι λέξεις! Άλλη σωτηρία δεν υπάρχει! Δεν έχω στην εξουσία μου παρά 24 μολυβένια στρατιωτάκια, θα κηρύξω επιστράτευση, θα σηκώσω στρατό, θα νικήσω το θάνατο!»

Νίκος Καζαντζάκης

- Σπούδασε νομικά στην Αθήνα και στο Παρίσι
- Εμφανίστηκε στα ελληνικά γράμματα το 1906, δημοσιεύοντας το δοκίμιο *Η Αρρώστια του Αιώνας* και το πρώτο του μυθιστόρημα *Όφις και Κρίνο*
- Καταξιώθηκε για το πλούσιο και πολύπλευρο συγγραφικό έργο του, καθώς ασχολήθηκε με τα περισσότερα λογοτεχνικά είδη
- Είναι ο πιο πολυμεταφρασμένος νεοέλληνας συγγραφέας
- Παραμένει ένας από τους πιο διαχρονικούς νεοέλληνες συγγραφείς

Νίκος Καζαντζάκης

- Οδηγοί της σκέψης του αποτέλεσαν ο Όμηρος, ο Ιησούς, ο Βούδας, ο Άγιος Φραγκίσκος, ο κρητικός **Δομήνικος Θεοτοκόπουλος** και ο **Dante Alighieri**, ενώ άνθρωποι που επηρέασαν σημαντικά το έργο του υπήρξαν οι Gabriele d' Annunzio, **Henri Bergson**, William James, Vladimir Lenin, Maurice Maeterlinck, **Friedrich Nietzsche** και ο Γιώργης Ζορμπάς.

Νίκος Καζαντζάκης

δοκιμιογράφος

επιστολογράφος ταξιδιογράφος

μυθιστοριογράφος

σεναριογράφος

θεατρογράφος

ποιητής

μεταφραστής

Ξέρετε την *Οδύσσεια*
του Ομήρου...

Ξέρατε πως
ο Νίκος Καζαντζάκης
έχει γράψει κι αυτός μια
«ΟΔΥΣΣΕΙΑ»;

Η «ΟΔΥΣΣΕΙΑ» ΤΟΥ ΝΚ

- είναι μια σύγχρονη επική δημιουργία, η οποία ουσιαστικά αποτελεί θεματικά τη συνέχεια της ΟΔΥΣΣΕΙΑΣ του Ομήρου
- είναι ένα έπος με 33.333 στίχους σε 24 ραψωδίες, γραμμένο σε 17σύλλαβο
- Ξεκίνησε την *Οδύσειά* του το **1925** στο Ηράκλειο και την ολοκλήρωσε το **1938** στην Αίγινα.
- Όλα αυτά τα χρόνια επεξεργαζόταν την αρχική εκδοχή, ενσωματώνοντας εικόνες και εντυπώσεις από κάθε καινούριο του ταξίδι.
- Έγραψε και ξανάγραψε την *Οδύσειά* του **7 φορές!**

Ιστορικό γραφής “Οδύσειας”

Ισοπρινο γραφής, Οδύσειος 17107

α' γραφή: Κρήνη, Α-Ζ χειμώνας 1925
Αίγινα, Η-Ω 20 Μάρ - 22 Σεπ 1925

β' γραφή: Gottesgab Α-Ω [10 Σε - 3 Μαγ 1930
[11 Σε - 4 Σεπ 1931]

γ' " Αίγινα, Α-Ω [23 Απρ - 24 Ιουλ 1933

δ. " Αίγινα Α-Ω (χειμώνας 1935)

ε. " Αίγινα Α-Ω (χειμώνας 1937)

στ. " Αίγινα Α-Ω (Μάρ - 1 Σεπ 1938)

Περίως 1000 μέρες
1000 x 15 ώρες = 15.000 ώρες.

© Μουσείο Καζαντζάκη

Ταξίδια

- Ρωσία (1925-1926, 1927, 1928-1929)
- Ισπανία (1926, 1932-1933, 1936)
- Κίνα-Ιαπωνία (1935)

«Τούτη η ανελεήμονη φωνή –η Τίγρη η συνταξιδιώτισσα– με συντρόφευε, κι ας με μισούσε, σε όλα μου τα ταξίδια. Όλα τα είδαμε μαζί. Φάγαμε κι ήπιαμεν οι δυο μας στα τραπέζια της ξενιτιάς, πονέσαμε μαζί, χαρήκαμε μαζί βουνά, γυναίκες, ιδέες. Κι όταν φορτωμένοι λάφυρα, γιομάτοι πληγές, γυρίζουμε πια στο δροσερό, το ήσυχο κελί μας, γαντζώνεται η τίγρη τούτη αμίλητη στην κορφή του κεφαλιού μου. Εκεί είναι η κούρνια της. Απλώνεται σοφιλιαστά γύρα στο κρανίο μου, χώνει τα νύχια της στο μυαλό μου και συλλογιόμαστε τα όσα είδαμε και τα όσα έχουμε ακόμα να δούμε».

Γλώσσα

- «Η δημοτική γλώσσα είναι η πατρίδα μας» τόνιζε συνεχώς ο Καζαντζάκης και γι' αυτό έγραψε την *ΟΔΥΣΣΕΙΑ* του σε δημοτική και σε μονοτονικό σύστημα, που ήταν για την εποχή του μια γλώσσα ισότιμη της επανάστασης.
- Ο ίδιος χαρακτηρίστηκε εργάτης της δημοτικής και η *ΟΔΥΣΣΕΙΑ* ήταν η προσπάθεια του να δημιουργήσει ένα λεξικό με τύπους αποθησαυρισμένους, ώστε να διασωθούν διά μέσου της λογοτεχνίας παρά να χαθούν από τον καιρό κι από τη λησμονιά των νεότερων.
- Ο Καζαντζάκης θέλησε να κάνει την *ΟΔΥΣΣΕΙΑ* ένα έργο τέχνης, το δικό του “*magnum opus*” και συνάμα ένα εγχειρίδιο δημοτικής, ένα θησαυρό, ένα λεξικό.

Πρόλογος – Ήλιε...

Ήλιε, μεγάλε ανατολίτημου, χρουσο σκουφι του νούμου,
αρέσειμου στραβα να σε φορω, πεδύμησα να παίξω,
όσο να ζεις, όσο να ζω κ'έγω, για να χαρει η καρδιάμας.
Καλη'ναι τούτη η γης, αρέσειμας, σαν το σγουρο σταφύλι
5 στον μπλάβο αγέρα, Θέμου, κρέμεται στο δρόλαπα κουνιέται
και την τσιμπολογουν τα πνέματα και τα πουλια του ανέμου'
ας την τσιμπολογήσουμε κ'εμεις, να δροσερέψει ο νούσμας!
Αναμεσος στα διο μελίγγιαμου, στο μέγα πατητήρι,
το τραγανο σταφύλι λαχπατω κι ο γάβρος μούστος βράζει
10 κι όλη γελάει κι αχνίζει η κεφαλη μεσ'στην ολόρδη μέρα.
Μαϊστρες πέταξεν η γης, φτερα, για το μιαλο κουνήδη
κ'η μαβρομάτα ανάγκη μέδησε και το τραγούδι αρχίζει;
Απάνωδέμου ο λάβρος ουρανος και κάτωδε η κοιλιάμου
σα γλαροπούλα απα στη δάλασα κι αφροδροσολογάται'
15 αρμύρα γιόμοσαν τ'αρδούνιαμου κι αντιχτυπουν στις πλάτες
γοργα γοργα τα κύματα και παν και πάω κ'έγω μαζίτους.
Ήλιε, τρισήλιε που περνας ψηλα και χαμηλα αγναντέβεις,
ένα σκουφι θαλασινο θωρω, του καστροκαταλύτη,
ας το κλωσήσουμε, να παίξουμε, να δούμε ωσπού θα πάει!
20 Ένα ο καιρος μαδσε κωϊάματα, το οϊκό'νει οόδες

Πρόλογος – ... λευτερια ...

Μαστόροι, αφήστε πια τα σύνεργα, διπλόστε τις ποδιέςσας,
σκολάστε απ'της ανάγκης το ζυγο κ'η λεφτερια φωνάζει.

55 Κρασι δεν είναι, αδέρφια, η λεφτερια μήτε γλυκια γυναίκα
μήτε και βιος μεσ'στα κελάριασας μήτε και γιος στην κούνια·
έρμο τραγούδι'ναι ακατάδεχτο και σβήνει στον αγέρα!

Πιέτε της Άρνας το γλυφο νερο να καθαρίσει ο νούσας,
ξαλησμονήστε τα φαρμάκιασας και τ'άτιμα συφέρα,

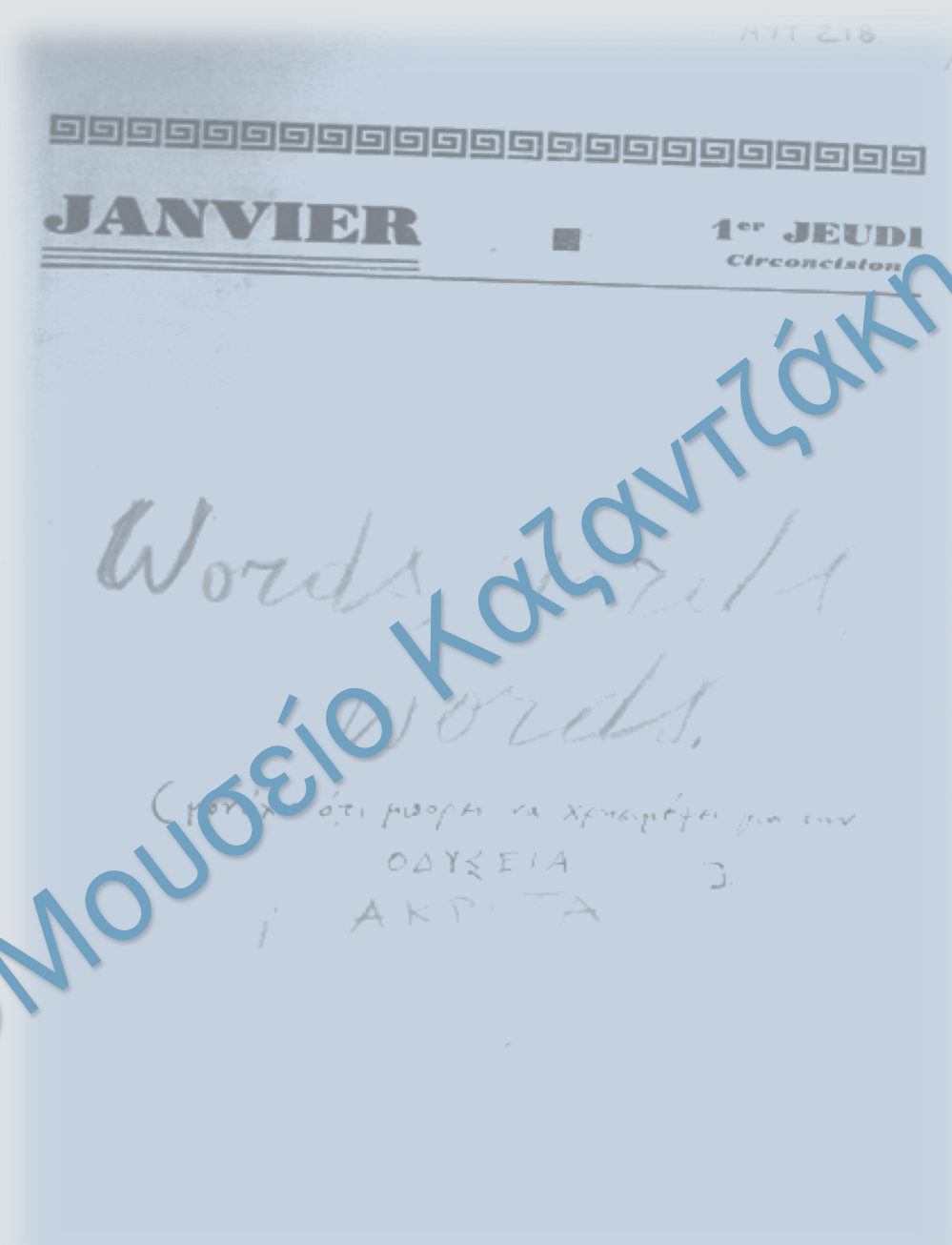
60 τα σπλάχνασας να γίνουν σα μωρου, παρθένα, ανέγνια, αφράτα·
ανθίσετε έριζα, μιαλα, ναρδει το αηδόνι να λαλήσει!

Και σεις, γερόντοι, σύρετε φωνη, ναρδουν ξανα τα δόντια,
ναρδουν τα κορακάτασας μαλια κι ο νους ο νιος να στρίψει!

Λέξη

- Ο Καζαντζάκης είχε μια έντονη αγωνία για την ανεύρεση της σωστής και κατάλληλης διατύπωσης της έμπνευσής του και ήθελε να την εκφράσει με την πιο δυσεύρετη και παράξενη λέξη.
- Σε πολλές επιστολές του ζητά τη βοήθεια φίλων του στην αναζήτηση άγνωστων και νέων λέξεων, ενώ ο ίδιος τις καταγράφει σε σημειωματάρια, κατηγοριοποιώντας τις με σκοπό να μπορούν να του φανούν χρήσιμες.
- Όπως κάθε ποιητής δημιουργεί το δικό του γλωσσικό κανόνα, τη δική του ατομική συγγραφική σφραγίδα, την προσωπική του ποιητική γραμματική.

Σημειωματάριο με λέξεις ... πρώτη σελίδα

Πόσες «άγνωστες»
λέξεις πιστεύετε
πως έχει
η «ΟΔΥΣΣΕΙΑ»
του Καζαντζάκη;

Πάνω από
5.500 λέξεις!

Είναι όμως πραγματικά «άγνωστες»;

Με πόσα επίθετα
νομίζετε πως
χαρακτηρίζεται
ο Οδυσσέας του
Καζαντζάκη;

Πάνω από
200 επίθετα!

Θέλετε να δούμε μερικά;

A

αβόλευτος, αγαλίφιαστος, αγιουπονούσης, αγλύκαντος, άγριος, **αγριοσκουφάτος**, αδρονούσης, αδρός, αζύγωτος, **αΐτογοργομάτης**, ακράταγος, ακρίτας, αλεποθάνατος, **αλεπονούσης**, αμαριόλευτος, ανέλιδος, ανέσπλαχνος, ανθρωποκράχτης, **ανοιχτονούσης**, άνομος, **αντροφονιάς**, ανύπνωτος, αράβολος, αράθυμος, άρπαγος, αρπαχτάρης, ασπέδιστος, **αστραπομάτης**, **αστραπονούσης**, αχόρταγος, αψόθυμος, αψός

B

βαθιονούσης, **βαθιοσπλαχνογνώστης**, **βαριόκαρδος**, **βαριόχνωτος**, **βαρύскиωτος**

Γ

γαυρονούσης, γκρεμολάτης, γοργοβλέφαρος, γοργομάτης, γοργονούσης, γοργονύχης, γοργοπάτης, γοργοπίχερος, γυναικαρπάχτης, γυριστής

Δ

δαιμονόδαρτος, δαιμόνοπαρτος, δεξοζερβοχέρης, διγενής, **διπλοβούλης**, **διπλοπρόσωπος**, **διπλοτριπλοβούλης**, **διπλοτσέκουρος**, δολερός, δοξαράς, δοξαρόχαρος

E

εφτάγνωμος, **εφτάχορδος**, **εφτάψυχος**

Z

Ζαβολιάρης

Θ

θαλασσομάχος, θαλασσοξακουσμένος, θαλασσόχαρος, θεοκαταλύτης, θεομάχος, θεομπαίχτης, θεοπάτης, θεοπλάνος, θεοσάλευτος, θεοφονιάς, θεόχνωτος, θεριονούσης, θεριοσύντυχος, θεριόχνωτος

Κ

κακοτράχαλος, καραβάς, καρδιαρπάχτης, καρδιογνώστης, καρδιοκομπωτής, καρδιομάχος, καρδιοπλάνος, καρπονούσης, καρτερόψυχος, καστροκαταλύτης, καστροκύρης, καστρομάχος, καστρορημαχτής, καστρορίχτης, καστροσείστης, καστροχτίστης, καταφαγάς, κατεχάρης, κλεισοσπίτης, κλεφταράς, κλωθονούσης, κορφιάς, κορφοκράτορας, κορφονούσης, κοσμαρπάχτης, κοσμογυρευτής, κοσμογύρης, κοσμοξάκουστος, κοσμοπαρωρίτης, κοσμοπλάνητος, κοσμοταξιδευτής, κοσμοτριγυριστής, κοσμοτρυγητής, κρουφονούσης

Λ

λαοπλάνος, λεοντόχαρος, λιονταρονούσης, λοξονούσης

Μ

μακροπεραματάρης, μακροτάξιδος, μαριόλος, μαυλιστής, μεγαλάρμενος, μέγας, μονιάς, μονόχνωτος, μπροσταράς, μπροσταρόμυαλος, μυαλοδόξαρος, μυαλοκουρσευτής, μυαλομάχος, μυαλοπλάνητος, μυαλοτάξιδος, μυαλοφονιάς, μυριοβάσανος, μυριοβούλης, μυριομήχανος, μυριοπλάνητος

Ν

νεφροκαρδιογνώστης, νυχοποδαράτος, **νυχτοβαδιστής**, **νυχτοπάτης**, νυχτοστρατοκόπος

Ο

Ουρανοπαίχτης

Π

παιχνιδομάτης, παμπόνηρος, πανούργος, πελαγόστηθος, πεντάγνωμος, πενταγνώστικος, **πετρόκαρδος**, πλανευτής, πλάνος, πλατοδρομονούσης, πολυβάσανος, **πολυβούλης**, πολύγνωμος, πολύκαρδος, πολυκάτεχος, πολυκορφονούσης, πολυμήχανος, πολύμορφος, **πολυνούσης**, πολύξερος, πολύπαθος, πολυπλάνητος, **πολυπληγισμένος**, πολύπραγος, πολυπρόσωπος, **πολυστέναχτος**, πολυτάξιδος, **πολυτεχνάς**, πολύτροπος, πολύψυχος, πονηρός, πρωτοκέφαλος, πρωτολάτης

Ρ

ρουφουλιάς, ρουφουλόμυαλος

Σ

σαρανταδάχτυλος, σαραντάπηχος, σκοτεινός, **σπλαχνογνώστης**, **σπλαχνονούσης**, **σταυροδρομονούσης**

Τ

τετραμάτης, τετραπέρατος, τρανός, τραχύς, τρεμαντάχειλος, **τριπλομάτης**, τρυγητής

Φ

φλογοκράχτης, φλογομάτης, φλογονούσης, φλογοσάλευτος, φλογοσπάρτης, φλογοφουντωμένος,
φονιάς, φτεροκοπαδάρης, φτερονυχάτος, φωτοδόξαρος, φωτοχορευτής

Χ

χαλασοχώρης, χαμαλούπης, χαροδόξαρος, χαροκόπος, χαροκυνηγάρης, χαρομάχος,
χαροτάξιδος, χιλιολογίτης, χωριονούσης

Ψ

ψιλόγνωμος, ψυχαρπάχτης, ψυχοκράχτης, ψυχολάτης, ψυχοπαίχτης, ψυχοπλάνος,
ψυχοπρωτολάτης, ψυχοσούρτης, ψωμοπάτης

Παιχνίδι με τις λέξεις...

- Ερμηνεία
- Αποσύνθεση – Σύνθεση

Ερμηνεία λέξεων... με μάντεμα...

- Κλωθονούσης :
- Κοσμοπαρωρίτης :

Ερμηνεία λέξεων...

με το συγκείμενο... Παράδειγμα I: κοσμοπαρωτίτης

The screenshot displays the AntConc 3.5.8 (Macintosh OS X) 2019 interface. The main window shows a concordance hit for the search term 'κοσμοπαρω'. The hit is displayed in a table with columns for Hit, KWIC, and File. The hit is 1, the KWIC is 'του. Όλο το μέγα σώμα ξάχισε του κοσμοπαρωτίτη, κι αργα, χινοκαράβι, βλάμηδες και πωρικά και', and the File is 24_omega_mor.

The interface includes a 'Corpus Files' list on the left, a 'Search Term' field with 'κοσμοπαρω', and a 'Search Window Size' of 50. The search options are set to 'Words', 'Case', and 'Regex'. The 'Kwic Sort' options are set to 'Level 1 1R', 'Level 2 2R', and 'Level 3 3R'. The 'Total No.' is 24 and 'Files Processed' is 1.

Hit	KWIC	File
1	του. Όλο το μέγα σώμα ξάχισε του κοσμοπαρωτίτη, κι αργα, χινοκαράβι, βλάμηδες και πωρικά και	24_omega_mor

Search Term: Words Case Regex
κοσμοπαρω Search Window Size: 50
 Show Every Nth Row: 1
Kwic Sort: Level 1 1R Level 2 2R Level 3 3R

Total No.: 24
Files Processed: 1

Ερμηνεία λέξεων...

ΜΕ ΤΟ ΣΥΓΚΕΙΜΕΝΟ... Παράδειγμα I: κοσμοπαρωτίτης

- Όλο το μέγα σώμα ξάχνισε του κοσμοπαρωρίτη,
κι αργά, χιονοκαράβι, βλάμηδες και πωρικὰ και μνήμη,
σαν καταχνιά στο πέλαο σαλέψαν κι ως δροσουλίτες σβήσαν.

[ΟΔΥΣΣΕΙΑ, Ραψ. Ω, στ. 1387]

Ερμηνεία λέξεων... με το συγκείμενο... Παράδειγμα I: κλωθονούσης

The screenshot displays the AntConc 3.5.8 interface on a Macintosh OS X. The main window shows a concordance search for the term 'κλωθονούσης'. The search results are displayed in a table with three columns: Hit, KWIC, and File. The search term is highlighted in blue in the original image. The search window size is set to 50, and the search is sorted by Level 1 (1R).

Hit	KWIC	File
1	αυτό που λαβωθεί, στη γης κυλίστη ο κλωθονούσης· "Ντροπή, του λάβρου λιοπυριού κι εγώ να	09_iota_mono.t
2	ορθόστεκαν πα σε αψηλές δραγάτες· μα ο κλωθονούσης αγνάντευε βουβός και σφίγγουνα η καρδιά του	12_mi_mono.txt
3	ξεκαπάκωσέ μου το καυκί, και θα 'βρεις, κλωθονούση, βαρύ ταιφί χαλκο, κι απάνω του σαν	06_zita_mono.t
4	. Λακάει το ασκέρι λαχανιάζοντας, κι ομπρός ο κλωθονούσης, και τη βαριά καρδιά του σύνταζε, κρουφοσιρω	13_ni_mono.txt
5	θεούς και τους μουντούς δαιμόνους. Φυρίζει ο κλωθονούσης κοχεύοντας το μουλωχτό του βλάμη· μα αυτός,	06_zita_mono.t
6	οι νιες, μυρίσαν οι μασκάλες· κι ο κλωθονούσης κράταε σαν καρπό, σα ρόδι, σα σταφύλι	02_vita_mono.t
7	. Κανει μεμιάς χαρούμενη φωνή να σύρει ο κλωθονούσης, μα εχύθη πάλε κι άδειασε στο φως	14_xi_mono.txt
8	τη δροσούλα στα ψαρά μαλλιά δρασκέλαε ο κλωθονούσης, με άνοιχτη ακόμα την καρδιά, την αμμουδιά,	09_iota_mono.t
9	κι έτρεμε, του πόθου πλανταμένος· κι ο κλωθονούσης μες στις άλαλες ρουφήχτρες του μυαλού του	05_epsilon_mor
10	με την όψη αναγερτή τα βράγια ο κλωθονούσης, ξάφνου βαριά πηχτή σταλαγματιά στα χείλια ε	21_fi_mono.txt
11	, αδερφέ, το σκοτεινό σου μάτι!" Μα ο κλωθονούσης πικρογέλασε, μουγκά καταφρονώντας το νου του	04_delta_mono
12	εμίλου, γελούσε το γουρό αραπόπουλο, γελούσε ο κλωθονούσης, στρίβαν τα μάτια τους, πλεμάτιζαν την τσού	24_omega_mor
13	κακάρισε και γέλασε ο μυαλός τους. Ο κλωθονούσης το γιאלό βουβός, ασάλευτος τηρούσε, και κύλα	08_thita_mono.

Search Term: Words Case Regex
κλωθον| Advanced Search Window Size: 50
Start Stop Sort Show Every Nth Row: 1
Kwic Sort: Level 1 1R Level 2 2R Level 3 3R
Clone Results

Ερμηνεία λέξεων...

με το συγκεκριμένο... Παράδειγμα I: κλωθονούσης

- Μιλούσε ο γεροξούρης κι έτρεμε, του πόθου πλανταμένος·
κι ο κλωθονούσης μες στις άλαλες ρουφήχτρες του μυαλού του
το γέρο εθώραε να στρουφίζεται και να καταχωνιάζει.

[ΟΔΥΣΣΕΙΑ, Ραψ. Ε, στ. 1256]

Ερμηνεία λέξεων...

με ελεύθερο μάντεμα και το συγκείμενο

- **Κλωθονούσης** : αυτός που δημιουργεί πολύπλοκα σχέδια με τον νου του, σκεπτόμενος πανέξυπνα και ευφάνταστα, που έχει την ικανότητα να μηχανεύεται με ευφυή τρόπο
- **Κοσμοπαρωρίτης** : αυτός που έμεινε ως αργά τον κόσμο τριγυρνώντας, που ταξιδεύει αδιάκοπα.

Οδυσσέας...

από τον Όμηρο στον Καζαντζάκη

Ο ομηρικός Οδυσσέας,

ως *πολύμηχανος* και

πολιταξιδεμένος νοσταλγός της πατρίδας,

μεταμορφώνεται στον καζαντζακικό ήρωα

σε *κλωθνούση* και

κοσμοπαρωρίτη επαναστάτη

ιδεών και ιδανικών.

Από-σύνθεση και σύν-θεση λέξεων με χρήση εργαλείων Google

- Google Spreadsheets :
- Google Slides :

... για την παρούσα μελέτη χρησιμοποιούμε το Microsoft Excel ...

Από-σύνθεση και σύν-θεση λέξεων με χρήση εργαλείων Google

- Επιλογή λέξεων
- Χωρισμός στα συνθετικά μέρη της λέξης (επιθυμητό σε δύο μέρη)
- Ανακάτεμα συνθετικών των λέξεων (α΄ συνθ. vs. β΄ συνθ.)
- Σύνθεση νέων λέξεων

... Δείτε το Microsoft Excel ...

Παιχνίδι με τις λέξεις...

- Δημιουργική Γραφή
- Άλλες μορφές δημιουργίας (λ.χ. ζωγραφική ...)

2020 | Οι Ψηφιακές Ανθρωπιστικές Επιστήμες συναντούν την Εκπαίδευση |
DARIAH-GR/ΔΥΑΣ | Ακαδημία Αθηνών |

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΑΣ

Δρ Νίκος Μαθιουδάκης

*Επισκέπτης καθηγητής
Νέας Ελληνικής Γλώσσας & Πολιτισμού,
Πανεπιστήμιο Γρανάδας
nikosmathious@gmail.com*

Υπόθεση

Η νέα Οδύσσεια αρχίζει όπου τελεύει η Οδύσσεια του Ομήρου. Αποτελούμενη από 33.333 17 σύλλαβους στίχους, δίκαια ονομάστηκε «το μεγαλύτερο έπος της λευκής φυλής».

Ο Οδυσσέας, αφού σκότωσε τους μνηστήρες, πλαντούσε μέσα στο μικρό του νησί· δε χωρούσε πια στη γυναίκα, στο γιο, στους παλιούς θεούς του, στην πατρίδα, κι αποφάσισε να φύγει πάλι από την Ιθάκη και να επιχειρήσει το στερνό του, το αγύριστο ταξίδι.

Διάλεξε λοιπόν μερικούς συντρόφους όπως τους πεθυμούσε: ψυχές γενναίες και λεύτερες, σώματα γερά, σκάρωσε καινούριο καράβι, πάντρεψε το γιο του με τη Ναυσικά για να του κάμουν εγγόνι να μη χαθεί η γενιά του, κι ένα πρωί έκαμε πανιά κι ανοίχτηκε στο πέλαο.

Άρχισε το μέγα στερνό ταξίδι. Άραξε πρώτα - πρώτα στο λιμάνι της Σπάρτης, ανέβηκε στην ξακουσμένη πολιτεία, γλίτωσε τον παλιό του συμπολεμιστή Μενέλαο από την ανταρσία του λαού, έφαγε κι ήπιε και κουβέντιασε μαζί του, άρπαξε την Ελένη, που πλαντούσε κι αυτή μέσα στη νέα ασήμαντη καθημερινή ζωή, κι έφυγε μαζί της.

Αράζει τώρα στην Κρήτη, που βρίσκεται στην παρακμή του μεγάλου πολιτισμού της. Οι βάρβαροι κι οι σκλάβοι, έχοντας τώρα το νέο όπλο, το Σίδηρο, συνωμοτούν να ρίξουν το γερο-βασιλιά Ιδομενέα, κι ο Οδυσσέας γίνεται αρχηγός τους.

Μια νύχτα, στο μεγάλο βασιλικό συμπόσιο, ο Οδυσσέας δίνει το σημάδι, κι οι συνωμότες ορμούν: ο βασιλιάς κι οι σαπημένοι αρχόντοι κι οι αρχόντισσες σκοτώνονται, το Παλάτι της Κνωσού καίγεται, η Ελένη δένει έρωτα μ' ένα ξανθό βάρβαρο, κι ο Οδυσσέας ξαναμπαίνει με τους συντρόφους στο καράβι κι απλώνει πάλι πανιά κατά νότου.

Αράζει στην Αίγυπτο. Αναβρασμός μέγας κι εδώ, οι σκλάβοι που πεινούν έχουν σμίξει με τους ξανθούς βάρβαρους του Βορρά και θέλουν να ρίξουν τους αρχόντους, τους παραχορτασμένους. Μια στιγμή ο Οδυσσεύς διστάζει· μα τέλος παίρνει απόφαση, μπαίνει μπροστά μαζί με τους σκλάβους, μα ο στρατός τους νικιέται, τον πιάνουν οι αρχόντοι και τον ρίχνουν στη φυλακή. Δένει εκεί φιλίες με τους νέους άγριους συντρόφους, και μέσα στην πείνα, στην αγωνία του και στη σκλαβιά της φυλακής πελεκάει σ' ένα ξύλο το πρόσωπο του νέου Θεού του: φοβερή μάσκα ανήλεη, όλο πληγές και αίματα, σαν τον Πόλεμο.

Κατορθώνει με δόλο να φύγει από τη φυλακή, ξεδιαλέγει πάλι, ανάμεσα στους πολεμιστές, σκλάβους και βάρβαρους, τους πιο άγριους συντρόφους και κινάει μαζί τους πέρα, κατά την έρημο. Και πάει μπροστά, οδηγός, η μάσκα του νέου Θεού.

Φτάνει πολεμώντας με τις άγριες φυλές, στις πηγές του Νείλου, στην καρδιά της Αφρικής. Εκεί χτίζει την καινούρια πολιτεία του, την οχυρώνει, χαράζει απάνω στο φρούριο τις νέες παρήφανες εντολές του Θεού του, νομοθετώντας νέους δίκαιους νόμους. Χαίρεται που θα δημιουργήσει μια κοινωνία ελεύτερων, ατρόμητων ανθρώπων.

Μα τη μέρα που έκανε τα εγκαίνια της πολιτείας κι είχε κηρύξει μεγάλη γιορτή, γίνεται σεισμός, ανοίγει η γη και καταπίνει την πολιτεία. Βούλιαξε όλη.

Στα χείλη του γκρεμού που άνοιξε, ο Οδυσσέας, ολομόναχος πια, χωρίς συντρόφους, χωρίς ελπίδα, συγκεντρώνεται σαν ασκητής και μάχεται να νικήσει τη μοίρα. Αργά, ύστερα από φοβερό εσωτερικό αγώνα, το μυαλό του φωτίζεται, η ψυχή του νικάει, σηκώνεται όρθιος και ξαναρχίζει την πορεία.

Πορεύεται πάντα κατά το νότο, συναντάει στη μακρινή του οδοιπορία όλους τους μεγάλους αρχηγούς που έφεραν στους ανθρώπους μιαν καινούρια θρησκεία, μια χίμαιρα, μια νέα κοσμοθεωρία - τ' αρχέτυπα του Άμλετ, του Δον Κιχώτη, του Φάουστ, του Ομήρου, του Βούδα, του Χριστού. Ζει μαζί τους και μιλάει, μετράει την ψυχή του με την ψυχή τους και τους αφήνει ένα-ένα κι εξακολουθεί μόνος την πορεία.

Φτάνει στην άκρα της Αφρικής, στην αγαπημένη θάλασσα. Γελάει, κυλιέται στα χοχλάδια, παίζει μαζί της. Σκαρώνει το στερνό του καράβι, στενό, μικρό, σα φέρετρο. Αποχαιρετά τη γη, φεύγει. Περνάει την παγωμένη θάλασσα, τρικυμία ξεσπάει, συντρίβεται το καράβι σε άγρια χιονισμένα βράχια. Παίρνει πάλι το δρόμο, πέφτει σ' ένα χωριό καμωμένο από χιόνι, όπου οι άγριοι κυνηγοί της φώκιας τον υποδέχονται σα θεό. Μένει μαζί τους ένα χειμώνα, και την άνοιξη, ως έλιωσαν τα χιόνια, θηκαρώνει σε μιαν πλωτή από δέρμα φώκιας και ξαναπαίρνει πάλι το πέλαγο.

Λάμνει με τα κουπιά στον αβασίλευτο ήλιο, κι έρχεται ήσυχα ο Θάνατος και καθίζει αντίκτρα του, στην πλώρα. Είναι απaráλλαχτος με τον Οδυσσέα, γέρος κι αυτός με άσπρα γένια, όλο πληγές. Χαμογελάει ο ένας στον άλλον, αρμενίζουν αμίλητοι, ένα παγόβουνο προβαίνει, πέφτει απάνω στην πλωτή, μα ο Οδυσσέας προφταίνει και σκαρφαλώνει απάνω στο παγόβουνο κι αρμενίζει μαζί του σα να' ναι καράβι.

Ο Οδυσσέας νιώθει [πως] έφτασε πια η στερνή του ώρα. Αποχαιρετά τις πέντε του αίστησες - την όραση, τη ακοή, τη γέψη, την άσφρηση, την αφή - και τις ευχαριστεί γιατί καλά του δούλεψαν, παράπονο δεν έχει.

Ανοίγει την αγκάλη, σέρνει φωνή, φωνάζει όλους τους αγαπημένους του συντρόφους - τους άντρες, τις γυναίκες που αγάπησε και το πιστό σκυλί του από την Ιθάκη.

Ακούν τη φωνή του αφέντη, πετιούνται από τα μνήματα οι παλιοί συντρόφοι και κατά-φτάνουν· το καράβι του Οδυσσέα γεμίζει πάλι συντρόφους. Χαίρεται ο Οδυσσέας, υποδέχεται όλο χαρά τους συντρόφους, σηκώνει το χέρι, δίνει με ατρόμητη θριαμβευτική φωνή το σημάδι του μισεμού:

*«Όρτσα, παιδιά,
και πρίμο φύσηξε
του Χάρου το αεράκι».*

[Ιδιόγραφη περίληψη που έστειλε ο Νίκος Καζαντζάκης στον Παντελή Πρεβελάκη, στα τέλη Δεκεμβρίου του 1938, βλ. Π. Πρεβελάκης. 1984. *Τετρακόσια Γράμματα του Καζαντζάκη στον Πρεβελάκη*, Αθήνα: Εκδόσεις Καζαντζάκη]

Οι λέξεις με χρώματα...

... μία λέξη ισούται με χίλιες εικόνες ...

Αιματοκύμα | Σταμάτης Θεοχάρης | Ακρυλικό σε καμβά, 70 x 50 εκ., 2016

Βασιλόφιβο | Σταμάτης Θεοχάρης | Ακρυλικό σε καμβά, 80 x 60 εκ., 2016